

BAKI ÇOXTƏRƏFLİ DİPLOMATİYANIN VƏ MULTİLATERALİZMİN MƏRKƏZİ KİMİ

İlyas HÜSEYNOV

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin baş məsləhətçisi

Bakı, Azərbaycan

E-mail: ilyasdiplomat@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1061-7990>

Xülasə. Məqalədə Azərbaycanın həyata keçirdiyi çoxtərəfli diplomatiyaya nəzər salınır. Əsası ümummillil lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan balanslaşdırılmış və çoxvektorlu siyasət bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla həyata keçirilir. Azərbaycan özünü çoxsaylı təhdidlərdən xeyli dərəcədə qorumağa, ölkədə sabitliyi saxlamağa və dünyanın bir sıra dövlətləri ilə bərabərhüquqlu tərəfdaşlıq münasibətləri qurmağa müvəffəq olub. Beynəlxalq münasibətlər sistemində Azərbaycan özünü etibarlı tərəfdaş və sərbəst oyunçu kimi tanıdıb. Bu gün dünya siyasətində həm regional, həm də global əhəmiyyətli bütün məsələlərin həllində Azərbaycanın fikri ilə hesablaşırlar. Ötən illər ərzində Azərbaycanın xarici siyasətinin uğurları onun regionda və bütün dünyada mövqelərini möhkəmlətməmişdir. Azərbaycan regional, global təhlükəsizliyin, həmçinin enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasında etibarlı və sabit tərəfdaş kimi tanınmışdır. Bunun nəticəsində Rusiya, ABŞ, Böyük Britaniya, Fransa, Çin kimi aparıcı tərəfdaşlar Azərbaycanı dövrün çağırışlarına ciddi reaksiya verən, Avropa ilə Asiya arasında kommunikasiya funksiyasını yerinə yetirən, Cənubi Qafqaz kimi mühüm arealda etibarlılıq zolağı yaradan fəaliyyətqabiliyyətli subyekti kimi qəbul edir.

Koronavirus pandemiyası ilə mübarizə mövzusunda həsr olunan Türk Şurasının fəvqəladə Zirvə görüşü və Qoşulmama Hərəkatının Təmas Qrupu formatında Zirvə görüşü çoxtərəfli diplomatiyanın mərkəzi rolunda çıxış edən rəsmi Bakının mövqeyini əhəmiyyətli şəkildə möhkəmləndirmişdir. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə BMT Baş Assambleyasının COVID-19 pandemiyası ilə mübarizəyə həsr edilmiş dövlət və hökumət başçıları səviyyəsində xüsusi sessiyasının keçirilməsi isə Azərbaycanı dünya miqyasında çoxtərəfli diplomatiyanı təşviq edən əsas aktor kimi nümayiş etdirdi. BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasının 46-cı sessiyası çərçivəsində Qoşulmama Hərəkatının sədri qismində Azərbaycanın təşəbbüsü ilə "COVID-19 əleyhinə peyvəndlərə bərabər, məqbul qiymətə, vaxtında və universal əlçatanlığın təmin edilməsi" adlı qətnamənin qəbul olunması rəsmi Bakının bütün dünyada təhlükəsizliyin və sağlamlığın qorunması istiqamətində əhəmiyyətli töhfələr vermək niyyətini göstərir.

Açar sözlər: çoxtərəfli diplomatiya, multilateralizm, xarici siyasət, Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası, Qoşulmama Hərəkatı, BMT-nin Baş Assambleyası

GİRİŞ

Praktikada çoxvektorlu xarici siyasətin həyata keçirilməsi halları tez-tez müşahidə olunan bir fenomen olsa da, xüsusən postsovet məkanında, demək olar ki, bütün ölkələr belə bir strategiyaya riayət edirlər. Əsasən bir sıra dövlətlərə qarşı xarici təhdid olduqda, itkilərin qarşısını almaq üçün tarazlaşdırma strategiyası seçilir, əgər beynəlxalq və regional şərait daha müsbətdirsə, qazanc əldə etmək və digər səbəblərdən güclü düşərgəyə qoşulmaq haqqında qərar qəbul edilir. Çoxvektorlu siyasət nəzəriyyəsi kifayət qədər tədqiq edilməmişdir. Bu məqalədə Azərbaycanın yerləşdiyi geosiyasi vəziyyətə uyğun olaraq yürüdüdü çoxtərəfli diplomatiyanın və multilateralizmin əsas üstünlüklərinə nəzər salmağa çalışacağıq.

1. Çoxvektorlu diplomatiya fenomeni və qarşıda duran əsas vəzifələr

Çoxtərəfli diplomatiya qədimdə yaranıb, lakin XX əsrin ikinci yarısı və XXI əsrin əvvəllərində beynəlxalq münasibətlərin ümumdünya, qlobal xarakter almağa başladığı dövrdə xüsusilə geniş inkişaf etmişdir.

Beynəlxalq münasibətlər, siyasət, iqtisadiyyat, rabitə, nəqliyyat və məlumatların qloballaşması yeni əsrin ilk onilliyində, beynəlxalq münasibətlərin bipolyar sisteminin mövcudluğunun dayandırıldığı və dövlətlərin qlobal inkişafının idarə edilməsi üçün yeni bir sistem axtarmağa başladığı dövrdə aydın oldu. Bu axtarışlar indi də gərgin siyasi və iqtisadi mübarizə şəraitində aparılır. Bu günə qədər dövlətlər arasındakı münasibətlərdə dünya mədəniyyətinin ən yüksək nailiyyəti və beynəlxalq münasibətlərin idarə edilməsinin ən yaxşı mexanizmi olan Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) əvvəlki sistemdən (Yalta-Potsdam) miras qalmışdır. Müasir

çoxtərəfli diplomatiyanın əsas və universal mexanizmini məhz BMT təmsil edir. Bununla yanaşı, bir qayda olaraq, BMT ilə intensiv əlaqədə olan digər beynəlxalq təşkilatlar fəaliyyət göstərir, çoxtərəfli görüşlər, beynəlxalq regional konfranslar və digər kollektiv diplomatik tədbirlər keçirilir.

Beynəlxalq münasibətlərin neorealist nəzəriyyəsinə görə, güclü dövlətlər arasında olan ikinci dərəcəli ölkələr öz təhlükəsizliyini təmin etmək üçün ya güclü tərəflərlə birləşirlər (bandvagoning), ya da tarazlaşdırma strategiyasına üstünlük verirlər. Əslində, bu iki seçim arasında qaldıqda, müəyyən addım atmaq üçün motivasiya daha böyük nüanslara və fərqliliklərə səbəb ola bilər – “özünü qoruyub saxlamaq və mövcud dəyərləri qorumaq” üçün balanslaşdırma siyasəti yürütmək və ya istənilən dəyərləri əldə etmək üçün güclü bir düşərgəyə qoşulmaqla “özünü yüksəltmək” [15].

Digər tərəfdən, böyük güclər kiçik bir dövlət üçün həm imkan və fürsət, həm də təhlükə yaradır. Birincisi, onları cəlb etmək yardım, himayə, prestij/nüfuz və ya digər üstünlüklər üçün mənbə rolunu oynaya bilər. İkincisi, kiçik dövlətlərin aşkar surətdə disproporsiyası onları həddən artıq asılılığa qarşı həssas hala gətirdiyi üçün zəif tərəfə qarşı təhdid formasında çıxış edir [14].

Çoxtərəfli diplomatiya bir çox xüsusyyətlərinə görə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çoxtərəfli diplomatiya beynəlxalq əməkdaşlığın müxtəlif iştirakçıları arasındakı ziddiyyətlərin azaldılması ehtimalı ilə yanaşı, bütün dünyada sülhməramlı istiqamətdə konstruktivizmin başlanğıcı kimi hər bir tərəfdaş üçün gələcəkdə onun birtərəfli maraqlarının reallaşdırılacağı təqdirdə daha geniş manevr meydanının təmin olunması ilə müşayiət olunur. Sülhməramlılığın təmin edilməsində çoxtərəfli diplomatiyanın ən perspektivli sahələri daxili münaqişələrə xarici müdaxilə ilə bağlı qərarların koordinasiya edilməsi,

münaqişədən sonrakı yenidən qurulma formatlarının müəyyənləşdirilməsi, müasir münaqişələrin həllində preventiv diplomatiyanın rolunun gücləndirilməsi prosesləridir.

Bu baxımdan təəccüblü deyil ki, çoxtərəfli diplomatiya problemləri xarici siyasət və beynəlxalq münasibətlər sahəsində müxtəlif dairələrdə getdikcə daha çox diqqət mərkəzində olur və müzakirə obyektinə çevrilir. Burada isə siyasətçilərdən və diplomatlardan tutmuş, elmi ictimaiyyətin nümayəndələrindən (tarixçilər, politoloqlar, siyasi analitiklər) iştirakçı qismində çıxış edirlər [1]. Belə bir şəraitdə beynəlxalq münasibətlər tarixinin müxtəlif mərhələlərində çoxtərəfli diplomatiyanın mahiyyətini, əhatə dairəsini və təkamülünü başa düşmək əhəmiyyət qazanır.

2. Müasir global tendensiyalar və çoxtərəfli diplomatiya

XX və XXI əsrin qovuşuğunda globallaşmanın açıq prosesləri fonunda transmilli korporasiyaların və qeyri-hökumət təşkilatlarının beynəlxalq danışıqlar prosesində artan rolu üzə çıxdı. Bu bağlıqda bir müddət görünürdü ki, hər ikisi suveren dövlətlərlə yanaşı, onların səlahiyyətli subyektlərinə çevrilmiş çoxtərəfli diplomatiya proseslərinə müdaxilə etməyə hazırdırlar. Lakin yeni əsrin birinci onilliyində diplomatiya təcrübəsi göstərdi ki, maliyyə-sənaye dairələrinin və qeyri-hökumət təşkilatlarının dövlətlərin xarici siyasətinə güclü təsir göstərməsinə baxmayaraq, çoxtərəfli diplomatiyanın səlahiyyətli subyektləri hələ də yalnız suveren dövlətlər və dövlətlərarası beynəlxalq təşkilatlar olaraq qalır. Transmilli korporasiyalara gəldikdə isə, onların beynəlxalq danışıqlar prosesində fəal iştirakı, bir qayda olaraq, bu korporasiyaların nümayəndələrinin hökumət nümayəndə heyətlərinə daxil edilməsi, həmçinin korporasiyaların maraqlarının hökumət

nümayəndə heyətləri üçün direktivlərdə nəzərə alınması, lobbicilik və s. vasitəsilə həyata keçirilir [12, s. 87].

Qeyd edək ki, XX əsrin sonu – XXI əsrin əvvəllərində səylərini müxtəlif çoxtərəfli formatlar çərçivəsində birləşdirən dövlətlərin qruplaşmaları yaranmağa və ya möhkəmlənməyə başladı. Bu həm "Böyük iyirmilik" (G20), həm MDB, həm Avrasiya İqtisadi Birliyi, ASEAN (Cənub-Şərqi Asiya Ölkələri Assosiasiyası), APEC (Asiya-Sakit Okean İqtisadi Əməkdaşlığı), ŞƏT (Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı), ATƏT, BRHÇC (Braziliya, Rusiya, Hindistan, Çin və Cənubi Afrika Respublikası), həm də digər regional və sahəvi ittifaqlardır. Tədricən, blokların qarş durmasından çoxvektorlu və çoxtərəfli diplomatiyaya keçid baş verdi. Təcrübə göstərir ki, dünyanın əksər dövlətləri bu tendensiyalara müsbət yanaşır və böyük ehtiyac duyur. Bu da artıq diplomatiyanın da "şəbəkələşdiyinin" göstərici hesab oluna bilər. "Konsensus diplomatiyası" və "yeni global özünüidarəetmə" prinsiplərinə əsaslanan beynəlxalq münasibətlərin yeni ideologiyası formalaşmaqdadır. Çoxtərəfli diplomatiya bu gün beynəlxalq qərarların axtarışı və razılaşdırılması üçün əsas vasitəyə çevrilib.

Çoxtərəfli diplomatiya institutları sülhməramlılığın təkmilləşdirilməsinin fəvqəladə əhəmiyyətli mexanizmidir, lakin müasir dövrdə onlar getdikcə daha ciddi çağırışlarla üzləşirlər. Bu kontekst də dünya siyasətinin bütün aktorları qarşısında müasir sülhyaratma sahəsində böhran meyillərinə qarşı daha sıx əməkdaşlıq qurmaq vəzifəsi durur. Eyni zamanda, postbipolyar sülhyaratma prosesinin inkişafında çoxtərəfli diplomatiyanın rolu getdikcə artmaqdadır. Çoxtərəfli diplomatiya ikitərəfli diplomatiyanı əvəz etmir, lakin o, dövlətlərarası ikitərəfli qarşılıqlı fəaliyyət şəraitində olduğundan daha mürəkkəb münasibətlər sahəsində əməkdaşlığı peşəkar səviyyədə təmin etmək məqsədini əvəz

edir. Bununla da diplomatik nöqtəyi-nəzərdən, yəni kompromisin tapılmasına peşəkar istəyin nümayiş olunması təhlükəsizlik sahəsində çağırışları idarə etmək üçün daha geniş amillərə təsir göstərir [11, s. 69].

Hazırda beynəlxalq münasibətlərin səmərəli idarə edilməsi yalnız çoxvektorlu əlaqələr sayəsində mümkündür. ABŞ-ın beynəlxalq münasibətlərin monopolyar güc strukturu yaratmaq cəhdləri əksər ölkələrin çoxqütblü, yaxud polisentrik dünya sisteminin formalaşması istəkləri ilə qarşı-qarşıya qalıb. Təbii ki, burada BMT-nin üzərinə böyük məs uliyyət düşür. XX əsrin 90-cı illərində NATO-nun keçmiş Yuqoslaviyada ilk dəfə güc nümayişi, daha sonra Qərb dövlətləri arasında parçalanma, ABŞ-ın Əfqanıstan və İraqda baş verən siyasi uğursuzluqları inhisarçılıq perspektivini kəskin şəkildə pisləşdirdi. Bununla yanaşı, XXI əsrin etibarlı bir polisentrik sistemini formalaşdırmaq və beynəlxalq əlaqələrin global miqyasda və lazım gəldikdə regional səviyyədə idarə olunmasında əsas mexanizm kimi BMT-nin mərkəzi rolunu təmin etmək üçün hələ çox səy göstərmək lazımdır [13, s. 69-70].

Müasir şəraitdə heç bir dövlət, nə qədər güclü və nüfuzlu olsa da, hətta bir bölgə çərçivəsində vəziyyəti təkbaşına idarə etmək iqtidarında deyil. Eyni fikirləri beynəlxalq proseslərə təsir etmək istəyən dövlətlər haqqında da qeyd edə bilərik. Bunun üçün hər hansı bir ölkənin və ya ölkələr qrupunun resursu kifayət qədər deyil. Sabitliyi qorumaq və münaqişələri həll etmək üçün beynəlxalq ictimaiyyətin kollektiv səyləri lazımdır [10, s. 65].

3. Çoxtərəfli diplomatiyanın Azərbaycan modeli

Ümummillə lider Heydər Əliyevin irsi əsasında cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən bu gün Azərbaycanın milli maraqlarına əsaslanan çoxistiqamətli

və dinamik xarici siyasət uğurla davam etdirilir, ölkəmizin inkişafının yeni mərhələsinə, dövrün çağırış və tələblərinə uyğun olaraq yeni strateji hədəflər müəyyən edilir və həyata keçirilir.

Milli maraqlara söykənən bu xarici siyasət əsasında Azərbaycan regionda və onun hüdudlarından kənarla mehriban qonşuluq, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq mühiti formalaşdırmağa nail olub. Hərbi-siyasi blokların üzvü olmayan Azərbaycan bu xoşməramlı siyasət vasitəsilə "yumşaq" təhlükəsizlik mühiti yaradıb, kənar qüvvələrin hesabına təhlükəsizliyin "istehlakçısı" kimi deyil, öz gücü hesabına regionda təhlükəsizliyin "istehsalçısı" və təminatçısı rolunda çıxış edir. Azərbaycan layiqli və etibarlı tərəfdaş kimi qəbul olunur. Ölkəmizin Latın Amerikası, Afrika və Cənub-Şərqi Asiya ölkələri ilə genişlənən əməkdaşlığı və həyata keçirilən qarşılıqlı səfərlər Azərbaycan ilə tərəfdaşlıq etmək istəyən ölkələrin sayının artmasının aydın göstəricisidir.

Tanınmış amerikalı analitik, Harvard Universitetinin professoru Cozef Nayın təbirincə desək, Azərbaycanın yürütdüyü bu siyasəti "smart power" ("yumşaq güc") adlandırmaq olar. Amma bu cür çətin regionda və siyasi, iqtisadi, hərbi böhranların tüğyan etdiyi nizamsız dünya düzenində Azərbaycanın milli maraqlara əsaslanan müstəqil xarici siyasət həyata keçirməsini və təhlükəsizliyini təmin etmə qabiliyyətinin mahiyyəti və leksik baxımdan "Intelligent Power" adlandırılması, fikrimizcə, daha düzgün olardı.

4. Qlobal pandemiya şəraiti və Azərbaycanın çoxvektorlu diplomatiyası (Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının nümunəsində)

Azərbaycan Cənubi Qafqazın siyasi və iqtisadi mərkəzi kimi koronavirus pandemiyası şəraitində beynəlxalq həmrəyliyin gücləndirilməsi, dövlətlərin

və beynəlxalq təşkilatların səylərinin səfərbər edilməsi istiqamətində müxtəlif təşəbbüslər göstərir.

2020-ci il 10 aprel tarixində “COVID-19 pandemiyası ilə mübarizədə həmrəylik və əməkdaşlıq” mövzusunda Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının (TDƏŞ) Dövlət Başçıları Şurasının videokonfrans vasitəsilə fəvqəladə Zirvə görüşü keçirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü və sədrliyi ilə keçirilmiş Zirvə görüşündə Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Qasım-Comərd Tokayev, Qırğız Respublikasının Prezidenti Sooronbay Jeenbekov, Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev, Türkmənistanın Prezidenti Qurbanqulu Berdiməhəmmədov, Macarıstanın Baş naziri Viktor Orban, TDƏŞ-in baş katibi Bağdad Amreyev və Ümümdünya Səhiyyə Təşkilatının Baş direktoru Tedros Adanom Qebreisus iştirak etmişdir. Tərəflər Dövlət Başçıları Şurası tərəfindən pandemiya ilə mübarizədə elmi, yenilikçi, texnoloji və tibbi potensialları tam səfərbər etməklə təlimatlandırılmışdır [9]. Zirvə görüşündə “Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının fəvqəladə Zirvə görüşünün Bakı Bəyannaməsi” qəbul olunmuşdur.

TDƏŞ-ə sədrliyi dövründə Azərbaycan dünyada təşkilatın nüfuzunun daha da artırılması, üzv ölkələr arasında əməkdaşlıq əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsi istiqamətində səylərini genişləndirmişdir. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, Türk Şurası dünya miqyasında ilk beynəlxalq təşkilatdır ki, dövlət başçıları səviyyəsində COVID-19 pandemiyasına həsr olunmuş Zirvə görüşünü keçirməyə nail olmuşdur. Böyük əminliklə demək olar ki, nümunəvi səviyyədə olan bu həmrəyliyin əsasında orta q soykök, tarix, mədəniyyət və milli dəyərlər dayanır. Pandemiyanın bütün dünyanı bürüdüüyü bir dövrdə dünyanın

həmrəyliyə, əməkdaşlığa və qarşılıqlı səmərəli fəaliyyətə ehtiyacı vardır.

Zirvə görüşünün keçirilməsinin əsas məqsədi milli səviyyədə atılan addımlara dair təcrübə mübadiləsinin aparılması, lazım olan anda bir-birinə dəstək göstərək xalqlar arasında həmrəyliyin möhkəmləndirilməsi olmuşdur. Türk Şurasının videokonfrans vasitəsilə fəvqəladə Zirvə görüşü zamanı Prezident İlham Əliyev bildirmişdir ki, mövcud global pandemiya şəraitində Türk Şurasının üzv dövlətləri özlərinə qapanmayıblar. “Təşkilat olaraq Türk Şurası digər beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığa hazırdır. Azərbaycan ayrı-ayrı ölkələrə də öz dəstəyini göstərməkdədir” [7].

Qeyd etmək lazımdır ki, Türk Şurasına üzv ölkələrin iqtisadiyyatı, ticarət münasibətləri və idxal-ixrac əməliyyatları üçün nəqliyyat daşımaları mühüm əhəmiyyətə malikdir.

5. Qoşulmama Hərəkatı və rəsmi Bakının “COVID-19-a qarşı birlikdəyik” tezisi

Azərbaycan global pandemiya şəraitində dünyanın müxtəlif ərazilərində yerləşən dövlətlər və xalqlar arasında kommunikasiya qurur, körpü yaradır. 2020-ci ilin mayın 4-də Qoşulmama Hərəkatının sədri kimi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Qoşulmama Hərəkatının Təmas Qrupu formatında videokonfrans vasitəsilə koronavirusla mübarizəyə həsr olunmuş “COVID-19-a qarşı birlikdəyik” mövzusunda Zirvə görüşü keçirilmişdir. Azərbaycan Prezidentinin Zirvə görüşünün keçirilməsi ilə bağlı təşəbbüsü üzv dövlətlər tərəfindən yekdilliklə dəstəklənmişdir. Təmas Qrupunda coğrafi təmsilçilik və könüllü iştirak əsasında bütün regional qruplardan olan ölkələr təmsil olunmuşlar [6].

Qeyd etmək lazımdır ki, BMT-nin Baş Assambleyasından sonra ikinci ən böyük beynəlxalq təsisat olan və 120

dövlətin təmsil olunduğu Qoşulmama Hərəkatına üzvlükdən qısa müddət sonra ölkəmizin sədrlik etməsi üzv dövlətlərin Azərbaycana olan etimadının və ölkəmizin beynəlxalq nüfuzunun artmasının, eləcə də Azərbaycanın global səylərinin beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən dəstəklənməsinin parlaq nümunəsidir.

Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Qoşulmama Hərəkatının Təmas Qrupu formatında videokonfrans vasitəsilə koronavirusla mübarizəyə həsr olunmuş Zirvə görüşündə Avropa Birliyinin rəsmisinin iştirakı və çıxışı Qoşulmama Hərəkatının tarixində ilk dəfə baş vermiş hadisədir. Qeyd olunmalıdır ki, məhz Azərbaycan daim bir-biri ilə əks qütblərdə olan Qoşulmama Hərəkatı ilə Avropa Birliyini koronavirus təhlükəsi zamanı bir araya gətirməyə müvəffəq olmuşdur.

Rəsmi Bakının təşəbbüsü nəticəsində Qoşulmama Hərəkatının fikir mübadiləsi, global həmrəylik və əməkdaşlıq üçün səmərəli platformaya çevrildiyinin şahidi olduq. Azərbaycan global həmrəyliyin nümunəsi kimi BMT Nizamnaməsində nəzərdə tutulan Baş Assambleyanın COVID-19 pandemiyasına həsr olunmuş dövlət və hökumət başçıları səviyyəsində videokonfrans vasitəsilə xüsusi sessiyasının keçirilməsi təklifini irəli sürmüşdür.

Digər tərəfdən, global əməkdaşlığa güclü ehtiyac duyulduğu bir şəraitdə dövlətlər, eləcə də bir sıra beynəlxalq və regional təşkilatlar adekvat reaksiya göstərə, beynəlxalq həmrəyliyin gücləndirilməsi ilə bağlı zəruri addımlar ata bilməmişlər. Müasir dövrdə global liderliyə ehtiyac duyulan bir şəraitdə və vaxtda Prezident İlham Əliyev təşəbbüs irəli sürərək "özünəqapanma sindromu"nun heç kəsə xeyir gətirməyəcəyini nümayiş etdirmiş və dünyanın ayrı-ayrı qitələrindən müxtəlif siyasi və ideoloji quruluşlara malik ölkələri bir araya gətirməyə nail olmuşdur. Prezident İlham Əliyev

nümunəvi addım ataraq pandemiya yalnız global əməkdaşlıq və həmrəylik sayəsində qalib gəlməyin mümkünlüyünü dünyaya nümayiş etdirmişdir.

Azərbaycan öz təşəbbüsləri və praktiki addımları ilə dünyada həmrəyliyin möhkəmlənməsinə, indiki mürəkkəb şəraitdə dövlətlər və xalqlar arasında təmasların yüksəlməsinə, global pandemiya ilə mübarizədə bütün səylərin səfərbər olunmasına ciddi töhfələr verir. Zirvə görüşü Azərbaycana və onun liderinə dünyada olan inamın, etibarın və etimadın göstəricisidir. 40-a yaxın ölkənin dövlət və hökumət başçısının, xarici işlər nazirlərinin, BMT Baş Assambleyası sədrinin, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının baş direktorunun, Afrika İttifaqı Komissiyasının sədrinin bu tədbirə qatılması, BMT-nin Baş katibi cənab Antonio Quterreşin və Avropa Birliyinin ali nümayəndəsi və Avropa Komissiyasının vitse-prezidenti cənab Cozef Borelin videomüraciət ünvanlaması, habelə Zirvə görüşünü təşkil etdiyi və pandemiya ilə mübarizəyə ciddi əməli töhfələr verdiyinə görə Azərbaycan Prezidentinin fəaliyyətinin təqdir olunması, dövlət başçımıza çoxsaylı təşəkkürlər bildirilməsi ölkəmizin və onun liderinin beynəlxalq arenada yüksək nüfuzunun əyani göstəriciləridir.

Xatırladaq ki, 2019-cu il oktyabrın 25-26-da Qoşulmama Hərəkatının XVIII Zirvə görüşü Prezident İlham Əliyevin sədrliyi ilə Azərbaycanda keçirilib. Üzv dövlətlərin yekdil dəstəyi və razılığı ilə 2019-2022-ci illər üzrə Qoşulmama Hərəkatının sədrliyini Azərbaycan Respublikası öz üzərinə götürüb. Çoxtərəfli diplomatiyanın təşviq edilməsi, Qoşulmama Hərəkatının üzv dövlətləri arasında əməkdaşlığın və həmrəyliyin gücləndirilməsi Prezident İlham Əliyev tərəfindən Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatında sədrliyinin prioritetlərindən biri kimi müəyyən edilib.

Qoşulmama Hərəkatının sədri olan Azərbaycanın fəal surətdə çoxtərəfli

diplomatiyanı və multilateralizmi təşviq etməsi dünya birliyi tərəfindən təqdir olunur. Azərbaycan bir daha təsdiq etdi ki, Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi öz üzərinə götürərək beynəlxalq arenada üzv ölkələrin maraqlarının müdafiə edilməsi üçün əməli addımlar atacağına, həmrəyliyin gücləndirilməsini və qarşılıqlı dəstəyi rəhbər tutacağına dair vədlərinə qətiyyətlə əməl edir.

Beləliklə, Azərbaycanın təşəbbüsü ilə keçirilən Qoşulmama Hərəkatının koronavirusa qarşı Təmas Qrupunun Zirvə görüşü göstərir ki, ölkəmiz koronavirus pandemiyası ilə bağlı formalaşan yeni reallıqlara, yaranmış vəziyyətə çevik və adekvat reaksiya verir.

6. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə BMT Baş Assambleyasının COVID-19 pandemiyası ilə mübarizəyə həsr edilmiş dövlət və hökumət başçıları səviyyəsində xüsusi sessiyasının keçirilməsi

Milli və beynəlxalq səviyyədə məsuliyyət nümayiş etdirən Azərbaycanın global təhlükəyə qarşı birliyi və həmrəyliyi təşviq etməsi ardıcıl xarakter almışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti 4 may 2020-ci il tarixində keçirilmiş Qoşulmama Hərəkatına (QH) üzv ölkələrin COVID-19 pandemiyasına qarşı mübarizə üzrə Təmas Qrupunun onlayn Zirvə Görüşü zamanı BMT Baş Assambleyasının COVID-19-a qarşı mübarizəyə həsr olunmuş 31-ci xüsusi sessiyasının çağırılması təşəbbüsü ilə çıxış etmiş və təşəbbüs BMT-yə üzv ölkələrin böyük əksəriyyəti tərəfindən dəstəklənmişdir. Bu, onların "Bandunq Prinsipləri", Hərəkatın dəyərləri, multilateralizm və beynəlxalq həmrəyliyə sadıqlığını bir daha vurğulamış oldu. Ümumilikdə, BMT-nin 150-dən artıq üzv dövləti həmin təşəbbüsü dəstəkləmişdir.

Dünyanın pandemiya əziyyəti

çəkdiyi bir vaxtda və beynəlxalq gündəmin ən mühüm məsələlərindən biri olan COVID-19 ilə mübarizəyə dair xüsusi sessiyanın çağırılması təşəbbüsünə ilk günlərdən etibarən qarşı çıxış edən Ermənistan bu təşəbbüsün reallaşmasına maneələr yaratmağa çalışmış və qətnaməyə əsasən açılış hissəsində Qoşulmama Hərəkatı sədrinin çıxışının qarşısını alan addımlar atmağa cəhd etmişdir. Yenə də Ermənistan beynəlxalq ictimaiyyətin qəti mövqeyi ilə üzləşmiş və onun bu cəhdi rədd edilmişdir [3].

Ölkəmizə qarşı hər zaman düşmənçilik mövqeyindən yanaşan Ermənistanın BMT Baş Assambleyasının COVID-19 pandemiyası ilə mübarizəyə həsr edilmiş xüsusi sessiyasının keçirilməsi təşəbbüsünün əleyhinə çıxış etməsi ilə bağlı Prezident İlham Əliyev bildirmişdir: "Ermənistan son dəqiqəyə qədər xüsusi sessiyanın keçirilməsi üçün hazırlıq prosesinə mane olmağa çalışmışdır. Ermənistanın bu təşəbbüsə etiraz etməsinin yeganə səbəbi onun Azərbaycan tərəfindən irəli sürülməsi olmuşdur" [5].

Bütün dünyada sağlamlıq, təhlükəsizlik və rifaha ciddi hədə törədən COVID-19 pandemiyasının görünməmiş və çoxtərəfli təsirləri ilə mübarizə aparmaq məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təşəbbüsü əsasında BMT Baş Assambleyasının xüsusi sessiyasının çağırılması pandemiya ilə birlik, həmrəylik və çoxtərəfli əməkdaşlıq əsasında əlaqələndirilmiş şəkildə global mübarizənin aparılması baxımından müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Bu, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin həyata keçirdiyi uzaqgörən humanist xarici siyasətin növbəti parlaq qələbəsi kimi dəyərləndirilmişdir.

7. Peyvəndlərin ədalətli bölüşdürülməsi əsas prioritet olmalıdır

2021-ci ilin fevralın 1-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Azərbaycan televiziyasına müsahibəsi zamanı bir sıra maraqlı məqamlara toxunmuşdur. Qlobal bəlaya qarşı mübarizədə yeganə vasitə hesab olunan peyvəndlərin bərabər və ədalətli şəkildə bölüşdürülməsinin mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyi bildirilmişdir. Bu məsələni BMT Baş Assambleyasının xüsusi sessiyasında Prezident İlham Əliyev Qoşulmama Hərəkatının sədri kimi çıxış edərkən qaldırmışdır.

Bu bəlaya qarşı mübarizədə bütün səylərin birləşdirilməsi, burada hansısa birtərəfli addımların atılmaması, zəngin ölkələrin məsuliyyət daşması və kasıb ölkələrin vətəndaşlarını da düşünməsi əsas şərt hesab olunur.

Müsaibə zamanı vaksinin qeyri-ədalətli bölünməsi ilə bağlı Avropa Birliyi nümayəndələrinin Böyük Britaniyanı ittiham etməsi, əhalisi 38 milyon olmasına baxmayaraq, Kanadanın 154 milyon əhali üçün vaksinlər sifariş etməsi böyük narahatlığa səbəb olmuşdur. “Əgər inkişaf etmiş ölkələr bu vaksinləri öz aralarında ədalətli bölə bilmirlərsə və qarşılıqlı ittihamlar irəli sürürlərsə, onda başqa ölkələr nə fikirləşməlidir? Kasıb ölkələr, inkişafda olan ölkələrin vətəndaşları, bəs onlara kim kömək göstərəcək? Bu haqda düşünülür? Mən inkişaf etmiş bir çox ölkələrin liderlərindən bu günə qədər bu çağırışları eşitməmişəm. Ona görə biz Qoşulmama Hərəkatının sədri olaraq və öz bəyanatlarımıza sadıq qalaraq artıq dünya arenasında bu məsələni qaldırırıq. Mən sədrliyi öz üzərimə götürərkən demişdim ki, Azərbaycan beynəlxalq hüququ və ədaləti müdafiə edəcək, bütün üzv ölkələrin maraqlarını müdafiə edəcək və biz bunu edirik. Bu iki Zirvə görüşünün və bir xüsusi sessiyanın keçirilməsi

onu göstərir ki, biz özümüzü bu sahədə də məsuliyyətli ölkə kimi aparırıq və bundan sonra da öz səsimizi daim ucaldacağıq. Çünki istisna edilmir ki, bundan sonra vaksinlər uğrunda mübarizə daha da kəskinləşəcək və bu, çox faciəvi fəsadlara gətirib çıxara bilər [4].

8. Rəsmi Bakının növbəti uğuru: BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasının 46-cı sessiyası çərçivəsində Qoşulmama Hərəkatının sədri qismində Azərbaycanın təşəbbüsü ilə “COVID-19 əleyhinə peyvəndlərə bərabər, məqbul qiymətə, vaxtında və universal əlçatanlığın təmin edilməsi” adlı qətnamə qəbul edildi

Qətnamə inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan dövlətlər arasında COVID-19 əleyhinə peyvəndlərin ədalətsiz və qeyri-bərabər bölüşdürülməsi məsələsinin insan hüquqlarından istifadəyə mənfi təsiri məsələsinə diqqəti çəkir və bunun pandemiyanın tamamilə aradan qaldırılmasında, eləcə də BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Gündəliyində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olumasında başlıca əngəllərdən biri olduğunu vurğulayır. Pandemiyanın aradan qaldırılmasında global həmrəyliyin və çoxtərəfli əməkdaşlığın əhəmiyyətinə xüsusi vurğu edən Qətnamə bu xüsusda, Qoşulmama Hərəkatının sədri qismində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təşəbbüsü ilə 3-4 dekabr 2020-ci il tarixlərində keçirilmiş BMT Baş Assambleyasının COVID-19 pandemiyasına həsr olunan xüsusi sessiyasının əhəmiyyətini qeyd edir. Qətnamə BMT üzv dövlətlərinə və digər əlaqədar qurumlara (beynəlxalq təşkilatlar, özəl sektor təmsilçiləri, vətəndaş cəmiyyəti üzvləri və s.) COVID-19 əleyhinə peyvəndlərin bütün dövlətlər arasında ədalətli bölüşdürülməsini təmin etmək istiqamətində müvafiq tədbirlər

görməyə çağırış edir. Eyni zamanda, peyvəndlərin ədalətli bölüşdürülməsini dəstəkləmək məqsədilə yaradılmış beynəlxalq təşəbbüslərə, o cümlədən COVAX təşəbbüsünə dəstək ifadə edən Qətnamə bütün dövlətləri peyvəndlərin digər ölkələrə ixracı ilə bağlı mövcud olan lazımsız əngəlləri aradan qaldırmağa çağırır. Qətnaməyə ümumilikdə 133 dövlət həmmüəlliflik etmişdir ki, bu da BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasında qəbul edilən qətnamələr üçün olduqca yüksək göstəricidir. Həmmüəlliflər sırasında dünyanın fərqli regionlarında yerləşən, iqtisadi göstəriciləri kəskin fərqlənən və fərqli siyasi qruplaşmalara məxsus olan ölkələr təmsil olunur [2].

9. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı pandemiya ilə mübarizədə əməkdaşlıq və həmrəylik modeli olan Azərbaycana təşəkkür edir

Azərbaycan COVID-19 pandemiya-sına qarşı qlobal səyləri səfərbər edən ilk ölkələrdən biri olub. Azərbaycan öz beynəlxalq məsuliyyətinə sadıq olaraq Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatına 10 milyon ABŞ dolları həcmində könüllü maliyyə yardımı ayırıb. Qeyd edək ki, həmçinin 30-dan çox ölkəyə koronavirusla mübarizədə birbaşa humanitar və maliyyə yardımı göstərilmişdir. Digər önəmli məqam bundan ibarətdir ki, hazırda peyvəndlərin bərabər və ədalətli şəkildə paylanması məsələsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bununla belə, peyvəndlərin inkişaf etməkdə olan və inkişaf etmiş ölkələr arasında qeyri-bərabər və ədalətsiz paylanması ciddi narahatlığa səbəb olan amildir. Bəzi ölkələr ehtiyacı olduğundan dəfələrlə çox peyvənd tədarük edir. Aydınır ki, belə şəraitdə digər ölkələr peyvənd qıtlığı ilə üzləşirlər. Azərbaycanın təşəbbüsü ilə peyvəndlərə bərabər hüquqlu, məqbul qiymətə, vaxtında və universal əlçatanlığın təmin olunması ilə bağlı BMT-nin İnsan

Hüquqları Şurasında konsensus əsasında qəbul edilən qətnamə peyvəndlərin ədalətli şəkildə paylanılmasını təşviq edir [8]. Azərbaycanın çoxtərəfli diplomatiyanın və multilateralizmin mərkəzi kimi çıxış etməsi və uğurla həyata keçirilən qlobal təşəbbüslər Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən də təqdir olunmuşdur. Təşkilatın Baş direktoru Tedros Adhanom Qebreyesusun Azərbaycana ünvanladığı çoxsaylı təşəkkür məktubları da bunun göstəricisidir.

NƏTİCƏ

XXI əsrdə beynəlxalq diplomatik fəaliyyətdə çoxtərəfli diplomatiyanın rolu getdikcə artır. Bütün dünyanı bürümüş qloballaşma və inteqrasiya prosesləri, dünya siyasətinin müxtəlif iştirakçıları arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsi, dövlətlərarası ünsiyyətin intensivləşməsi və ictimai münasibətlərin tənzimləyicisi kimi dövlətin funksiyalarının genişlənməsi dövlətlər arasında ənənəvi ikitərəfli münasibətləri tez-tez əvəzləyən çoxtərəfli diplomatiya mexanizmlərindən istifadə üçün kifayət qədər şərait yaratmışdır.

Çoxtərəfli əməkdaşlığa ehtiyac kütləvi qırğın silahlarının yayılması və ya ətraf mühitin çirklənməsi və qlobal istiləşmə kimi qlobal problemlərin artmasından qaynaqlanır ki, bu da bütün dünya ictimaiyyətinin birgə səylərini və müasir dünyanın çağırışlarına adekvat reaksiya verən çoxşaxəli diplomatiya mexanizmləri vasitəsilə əlaqələndirilməsini tələb edir. Hal-hazırda dünyada tez-tez əhəmiyyətli konfranslar keçirilir, bütün ölkələrin yeni, qlobal təhlükələr və çağırışlar qarşısında qarşılıqlı asılılığının artması daha çox dərk edilir.

Yalnız çoxtərəfli diplomatiya bizi nüvə müharibəsindən, terrorizmdən və ölümcül xəstəliklərdən, sürətli qlobal istiləşmədən və qeyri-bərabərliyin sosial sarsıntılarından xilas edə bilər. Bu gün millətçiliyin dirçəldilməsi fonunda və po-

pulist ideyaların yayılması ilə aydın qaydalara əsaslanan beynəlxalq nizamın mövcudluğu inkar edilir. Çoxtərəflilik və müxtəlifvektorlu diplomatiya bəşəriyyət qarşısında duran ümumi vəzifələrin həlli üçün sübut olunmuş alətlərdir. Bu yolla gender bərabərliyini təmin etmək üçün beynəlxalq hüquq normalarının işlənilməsi hazırlanmasından tutmuş, ətraf mühitin qorunmasına, kütləvi qırğın silahlarının və ölümcül xəstəliklərin yayılmasının qarşısının alınmasına qədər bütün problemlərin kompleks həlli mümkündür.

Demək olar ki, İkinci Dünya müharibəsindən sonra yaranmış çoxtərəfli mexanizmlər 75 il ərzində insanları xilas etməyə, sosial-iqtisadi tərəqqiyə nail olmağa və insan hüquqlarını qorumağa, həmçinin üçüncü dünya müharibəsinin başlamasının qarşısını almağa kömək etmişdir. Bu gün həll olunmamış münaqişələrin mövcudluğu, nəzarətsiz iqlim dəyişikliyi, bərabərsizliyin artması və digər problemlərlə əlaqədar çoxtərəfli diplomatiyaya böyük ümidlər bəslənir.

Bu baxımdan, BMT Baş Assambleyasının 2018-ci il 12 dekabr tarixli qətnaməsi ilə 24 aprel Beynəlxalq Multilateralizm və Diplomatiya Günü kimi qeyd olunur. Qlobal pandemiya şəraitində ölkələr və beynəlxalq təşkilatlar arasında həmrəylik və əməkdaşlıq xüsusilə aktualdır. Dünya birliyinin məsuliyyətli və etibarlı

üzvü kimi Azərbaycan koronavirus təhlükəsinin ilk günlərindən etibarən qlobal həmrəylik çağırışlarına dəstək vermişdir. Azərbaycan koronavirusa qarşı effektiv mübarizə sahəsində nümunəvi ölkədir. Effektiv nəticələrə görə Azərbaycanda koronavirusa qarşı aparılan mübarizə beynəlxalq səviyyədə təqdir olunur.

Çoxsaylı beynəlxalq təşkilatların üzvü olaraq, Azərbaycan Respublikası fəal surətdə çoxtərəfli diplomatiyanı və multilateralizmi dəstəkləyir. Bu, Azərbaycanın yerləşdiyi mühüm geosiyasi arealla bağlıdır, digər tərəfdən Azərbaycanın rəsiional seçimidir. Koronavirus (COVID-19) pandemiyası dövründə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə 2020-ci ilin aprelində Türk Şurasının Zirvə toplantısı, 2020-ci ilin mayında Qoşulmama Hərəkatının Zirvə toplantısı və 2020-ci ilin dekabrında BMT Baş Assambleyasının dövlət və hökumət başçıları səviyyəsində xüsusi sessiyasının keçirilməsi sübut edir ki, Azərbaycan beynəlxalq tərəfdaşlığa və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığa böyük önəm verir. Buna görə də fəvqəldövlətlərin kritik görüşlərinin keçirildiyi Bakını çoxtərəfli diplomatiyanın və multilateralizmin mərkəzi kimi qəbul edə bilərik.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan dilində:

1. 2008-ci ildə Amerika Birləşmiş Ştatlarında növbəti Prezident seçkiləri ərəfində Con Hopkins Universitetinin “Perspektiv Beynəlxalq Araşdırmalar Məktəbi” tərəfindən çap olunan jurnalın (The SAIS Review of International Affairs) xüsusi sayı çoxtərəfli diplomatiyaya, o cümlədən ABŞ-ın yeni administrasiyası tərəfindən diplomatik fəaliyyətin bu formasından istifadənin əhəmiyyəti və perspektivlərini təhlil edən məqalələrə həsr olunmuşdur. Bax: SAIS Review. Vol. 28. No. 2 (Summer-Fall 2008).

2. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsinin BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasında Azərbaycanın təşəbbüsü ilə COVID-19 əleyhinə vaksinlərin ədalətsiz və qeyri-bərabər bölüşdürülməsi ilə bağlı qəbul edilən qətnaməsinə dair məlumatı No:103/21, [Elektron resurs] // “Xarici İşlər Nazirliyi”, 23.03.2020. URL: <https://www.mfa.gov.az/az/news/7257/view>

3. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsinin məlumatı No:401/20, [Elektron resurs] // “Xarici İşlər Nazirliyi”, 11.06.2020. URL: <https://mfa.gov.az/az/news/7021/view>

4. İlham Əliyev Abşeron Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının yeni inşa edilən binasının açılışında iştirak edib: [Elektron resurs] // “President.az”, 01.02.2021. URL: <https://president.az/articles/50466>

5. İlham Əliyev Nyu-Yorkda BMT Baş Assambleyasının COVID-19 ilə mübarizəyə həsr edilmiş dövlət və hökumət başçıları səviyyəsində keçirilən xüsusi sessiyasında çıxış edib: [Elektron resurs] // “President.az”, 04.12.2020. URL: <https://president.az/articles/48495>

6. İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Qoşulmama Hərəkatının Təmas Qrupu formatında Zirvə görüşü keçirilib: [Elektron resurs] // “President.az”, 04.05.2020. URL: <https://president.az/articles/37705>

7. İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Türk Şurasının videokonfrans vasitəsilə fəvqəladə Zirvə görüşü keçirilib: [Elektron resurs] // “President.az”, 10.04.2020. URL: <https://president.az/articles/36412>

8. İlham Əliyevin Ümumdünya Sağlamlıq Günü münasibətilə videomüraciəti: [Elektron resurs] // “President.az”, 06.04.2021. URL: <https://president.az/articles/51027>

9. Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası (TDƏŞ): [Elektron resurs] // “Xarici İşlər Nazirliyi”, URL: <https://mfa.gov.az/az/content/176/turkdilli-dovletlerin-emekdasliq-surasi-tdes>

Rus dilində:

10. Андреева, С.М. Многополярный мир: диалог культур или столкновение цивилизаций? // Управление городом: теория и практика. 2014, № 3 (14) с. 64-70.

11. Зиновский, Ю. Г. Многосторонняя дипломатия и миротворчество в условиях современного мира // – Вестник МГИМО Университета. № 6. 2010. с. 65-74.

12. Лебедева, О.В. Многосторонняя дипломатия в современных международных отношениях // Право и управление. XXI век. №1 (34) 2015. с. 86-91.

13. Олеандров, В.Л. Многосторонняя дипломатия // Право и управление. XXI век. №2 (27) 2013. с. 69-76.

İngilis dilində:

14. Contessi, P.Nicola. Foreign and Security Policy Diversification in Eurasia: Issue Splitting, Co-alignment, and Relational Power. // Problems of Post-Communism. – 2015, 62 (5): pp: 299-311.

15. Schweller, Randall. Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In // International Security. – Volume 19, No. (Summer 1994) pp: 72–107.

Ilyas Huseynov

Baku as a center of multilateral diplomacy and multilateralism

Abstract

In this article, the author considers the multilateral diplomacy of Azerbaijan. Azerbaijan is the only country in the South Caucasus bordering Russia, Iran, Turkey and Georgia, which also has access to the Caspian Sea and through it to Central Asia. Due to its advantageous strategic position, today Azerbaijan is an important logistics center through which traditional and new communication, transport and energy corridors connecting West and East, South and North in the Eurasian space pass. Moreover, no other state in the South Caucasus could pursue a multi-vector foreign policy on this scale. On the other hand, it should be noted that thanks to a multi-vector policy, Azerbaijan was able to significantly protect itself from numerous threats, maintain stability in the country and establish an equal partnership with a number of countries. By implementing a multi-vector foreign policy against this background, Azerbaijan was able to largely secure itself against numerous challenges, maintain stability in the country and build equal partnerships with many states of the world community. In the system of international relations, Azerbaijan has established itself as a reliable partner and a free player. Today, the opinion of Azerbaijan is taken into account in world politics and in resolving all issues of regional and global importance. The success of Azerbaijan's foreign policy over the past years has strengthened its position in the region and around the world. Azerbaijan is recognized as a reliable and stable partner in ensuring regional and global security as well as energy security. As a result, such leading partners as Russia, the USA, Great Britain, France, and China perceive Azerbaijan as a capable entity, seriously responding to the challenges of the time, performing a communication function between Europe and Asia, creating a strip of trust in such an important area as the South Caucasus. The position of official Baku, which plays a central role in multilateral diplomacy, was significantly strengthened thanks to the emergency Summit of the Turkic Council and the Summit of the Non-Aligned Movement in the format of the Contact Group.

Key words: multilateral diplomacy, multilateralism, foreign policy, Turkic Council, Non-Aligned Movement

Резюме

В этой статье автор рассматривает многостороннюю дипломатию Азербайджана. Азербайджан - единственная страна на Южном Кавказе, граничащая с Россией, Ираном, Турцией и Грузией, которая также имеет выход к Каспийскому морю и через него в Центральную Азию. Благодаря своей выгодной стратегической позиции, сегодня Азербайджан является важным логистическим центром, через который проходят традиционные и новые коммуникационные, транспортные и энергетические коридоры.

Следует отметить, что ни одно другое государство на Южном Кавказе не может проводить многовекторную внешнюю политику такого масштаба. Сегодня в мировой политике и в решении всех вопросов регионального, и глобального значения учитывается мнение Азербайджана. Успех внешней политики Азербайджана за последние годы укрепил его позиции в регионе и во всем мире. В результате такие ведущие партнеры, как Россия, США, Великобритания, Франция, Китай, воспринимают Азербайджан как дееспособный субъект, серьезно реагирующий на вызовы времени, выполняющий коммуникационную функцию между Европой и Азией, создающий полосу доверия в таком важном ареале, как Южный Кавказ. Позиция официального Баку, была значительно укреплена благодаря чрезвычайному Саммиту Тюркского совета и Саммиту Движения неприсоединения в формате Контактной группы.

Ключевые слова: многосторонняя дипломатия, многосторонность, внешняя политика, Совет сотрудничества тюркоязычных государств, Движение неприсоединения